

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 10 Aralık 2021

Gönderim Tarihi: 14 Kasım 2021
Yayımlanma Tarihi: 15 Aralık 2021

Atıf Künyesi: Öğüt Marangoz, A. & Uluç, N. (2021). Sekülerizm'in Kavramsal, Kuramsal ve Tarihsel Gelişimi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 335-345.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.1022631>

SEKÜLERİZM'İN KAVRAMSAL, KURAMSAL VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Aşkın ÖĞÜT MARANGOZ*

Nurhan ULUÇ**

Öz

Sekülerizm, ilk olarak Bizans İmparatoru I. Konstantin (MS 272- 337) zamanında ortaya çıkmış olsa da kavram, 14. yüzyılda ve sonrasında varlığını göstermiş, 16. yüzyılda Martin Luther ile tekrar gündeme gelmiştir. Bilindiği üzere Ortaçağ'da Batı'nın dünya görüşü din ve kilise üzerine kuruluydu. Merkezi Roma'da bulunan Roma Katolik Kilisesi siyasi egemenliği elinde bulunduran, adalet ilkelerini belirleyen, insanların düşünce ve yaşayışına yön veren oldukça önemli bir otoriteydi. Din, toplumun tüm alanlarına dâhil edilmişti. Tanrı Krallığı'nın yeryüzündeki temsilcisi olan kilise, zamanla dünyevi alanla ve para karşılığı günah çıkartmayla daha fazla ilgilenir oldu. Kilise zenginleşti ve arazilerini genişletti. Kilisenin bozulan ahlaki değerlerinden rahatsızlık duyan Luther, Hıristiyanlığın aslına dönmesi için kiliseyi protesto ederek reform hareketini başlattı. Protestanlığın doğmasına sebep olan bu hareket, uzun süren bir mücadeleyi de beraberinde getirmiştir. Bu mücadele sonucunda yapılan Westfalya Anlaşması'nın bir maddesinde geçen sekülerizm kavramı o günden bugüne tartışma konusu olmuştur. Kavram, o zamanlar sivil hukukla kilise hukukunu ayırt etmek için kullanılırken günümüzde hem Batı medeniyetinde hem de dünyada farklı alanlarda, farklı anlamlarda gündeme gelmektedir. İlginç olan da bu kadar tartışılan bir kavramın henüz somut bir tanımının olmamasıdır. Farklı alanlarda, farklı anlamlarda kullanılması, terimin anlamını da genişletmiştir; öyle ki kavramın hukuksal, felsefi ve sosyolojik boyutları oluşmuştur. Bu çalışmada amaç, kavramın tarihteki ilk gerçek manasına ulaşmak, hangi anlamda hangi amaçla kullanıldığını tespit etmek, kavram kargaşasına yol açan durumların neler olduğunu belirlemek ve terime, eşanlamda eşlik eden kelimelere de açıklık getirerek, kavramın daha net anlaşılmasını sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Seküler(izm), Sekülerleşme, Laiklik, Kavram Kargaşası

Conceptual, Theoretical and Historical Development of Secularism

Abstract

The concept of secularism first emerged during the reign of Byzantine Emperor Constantine I (272-337 AD) and rose again in the 14th century and beyond before emerging in the 16th century with the German priest, Martin Luther. The world view of Europe in the Middle Ages was based on religion and the church. The Roman Catholic Church, headquartered in Rome, was a particularly important authority that held political dominance, determined the principles of justice, and directed people's thoughts and lives. Religion was incorporated into all spheres of society. As the representative of the Kingdom of God on earth, the Church gradually became more concerned with the earthly realm and indulgences to pardon sin. The Church became rich and expanded its lands. Disturbed by the deteriorating moral values of the church, Martin Luther started the Reform Movement

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sakarya/Türkiye.

E-Posta: askimmarangoz@hotmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4774-0260>.

** Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya/Türkiye.

E-Posta: nhayirli@sakarya.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2424-6879>.

by protesting against the Church for the return of Christianity to its origins. This movement, which led to the birth of Protestantism, brought with it a long struggle. The concept of secularism, which was mentioned in an article of the Westphalia Agreement made as a result of this struggle, has since been a constant subject of discussion. While the concept was used to distinguish civil law and church law at that time, today it comes to the fore both in Western civilization and in various parts of the world, with different meanings. What is interesting is that there is no concrete definition of such a controversial concept. Its use in different areas, with different meanings, has also expanded the meaning of the term; such that the legal, philosophical and sociological dimensions of the concept have been formed. The aim of this study is to examine the first true meaning of the concept in history, to determine for what purpose and in which sense it was used, to determine what situations led to conceptual confusion, and to provide a clearer understanding of the concept by clarifying the words that accompany the term as synonyms.

Keywords: Secular(ism), Secularization, Laicism, Conceptual Confusion.

Giriş

Sekülerizm kavramının kendisi çok boyutlu, ironik şekilde çelişkili çağrışımlarla ve tarih boyunca biriktirdiği geniş anlam çeşitliliği ile doludur (Casanova, 2014: 20). Sekülerizm kavramının çok farklı tanımları yapılmıştır.

1. Sekülerizm Kavramının Etimolojisi ve Tarihsel Serüveni

1.1. Seküler(izm) Kavramının Etimolojisi

Sekülerizm kelimesi Türkçeye Fransızca *sécularisme* sözcüğünden geçmiştir. Latince, “nesil”, “periyod” (zaman dilimi) anlamına gelen kavram, zamanla Hristiyan Latincesinde “dünya” anlamında kullanılmıştır (Türk Dili ve Edebiyatı).

Alman Genç Politika Sözlüğü'ne göre “*Das junge Politik-Lexikon*” kavram şu manalara gelmektedir: Seküler, yüzyıl boyunca kendini tekrar eden, kiliseye ait olmayan, benzersiz, olağanüstü olan anlamına gelir. Bu bağlamda Seküler kavramı dünyevidir, yani dini ve manevi kelimelerinin zıddıdır (Schneider & Toyka Seid, 2021).

Latince bilimsel dilde “*saeculum*” olarak kullanılan terim, yüzyıl, çağ, zaman, zamanın ruhu, dünya, dünyevi yaşam, her yüz yılda bir, uzun zaman dilimlerine yayılan, anlamlarına gelir. 19. yüzyılda terim, Almanlar tarafından Säkul, Säkkel, säkular olarak kısaltılmıştır. Daha sonraları kavramın sıfatı ve fiili de kavramla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Seküler sıfatından “*säkulasieren*” fiili oluşturulmuştur. Sekülerizm kavramı, ‘Kilise mülkiyetinin çoğunluğunu devlet mülkiyetine dönüştürmek’ anlamında da kullanılmıştır (Wikipedia).

“Seküler” kelimesi bir sıfattır. Kutsalın karşıtı olan, dünyevi, din dışı anlamlarına gelir. “Seküler” sıfatı, dine, dinlere ve dini yorumlara mesafeyi gösterir. Bununla kast edilen devletin, dünya işlerini dine dayandırmadan yönetmesidir. Devlet ve kilise ayrıdır. Böyle bir devlet, “seküler devlet”tir. Seküler devlet, seküler olanı yani dünyayı ve insanları düşünür. Metafizik veya aşkın olanla ilgilenmez, topraklarında yaşayan her insanı dininde özgür bırakır. Seküler devlette dini argümanlar bir rol oynamaz. Herhangi bir dine inanmamak veya dini bir cemaate ait olmamak artık doğal görülür. Yaşanılan çağın zamanı da Seküler Çağ’dır (Diakonie Konkret, 2017: 22).

1.2. Sekülerleşme Teriminin Tarihsel Serüveni

Seküler(izm) terimi diğer dillerde olmayan bir terimdir ve bir dünya görüşü değildir; tüm insanların bir arada yaşaması için bir fikirdir bu nedenle de ideolojiktir (Siebert, 2019).

Araştırma sonuçlarının birçoğu kavramın 14. yüzyıla ait olduğu yönündedir; oysa sekülerlik kavramı, tek tanrılı İbrahimî dinlerden (Musevilik, Hristiyanlık, İslamiyet) önce, çok tanrılı paganlar tarafından ortaya çıkarılmıştır. Kavram, pagan toplumunda gündelik hayatı belirleyen bir düşünce ve yaşam tarzı anlamına gelmektedir ve bu yaşam tarzına Latince, *modus vivendi* denir (Altındal, 1986: 11).

Romalılar insan yaşamının en uzun olabileceği süreyi saeculum olarak adlandırıp 100 veya 110 yıl olarak belirlemiştir ve yüzyılın sonunu ve başlangıcını işaretlemek için saeculum kelimesi kullanılmıştır. Yeni yüzyıl/saeculum üç gün üç gece süren seküler oyunlar (*Ludi saeculares*) ile kutlanmıştır (Laik Oyunlar). Her türlü siyasal faaliyet, bu oyunlarda törenler aracılığıyla kitlelere iletilirdi. Bu oyunlar sırasında pagan tanrı ve tanrıçalarına adaklar, armağanlar sunulur ve taraflara ayrılan gruplar siyasal eylemlerini bu oyunlar sırasında ortaya koyarlardı. Sekülerizm “siyasal kültür”ün vazgeçilmez bir temel taşıydı. Ayrıca sekülerizm, Pagancada içinde yaşanan çağa, yeryüzüne ve güncel hayata ait, dünyevi konuları ilgilendiren, toplumsal ahlakın dine ve kiliseye bağlı olmadan düzenlenmiş, hiçbir dini yargılamadan ve dışlamadan, ömür boyu birlik, beraberlik ve barış içinde yaşamak, anlamlarına gelmekteydi. Önceleri pagan olan, sonra Hıristiyanlığı benimseyen Roma İmparatoru Konstantin, 313 yılında Milan Fermanı’nı yayınlayarak tüm inançları ülke bütünlüğünü korumak adına serbest bırakmıştır (Altındal, 1986: 26-28).

Aynı kavram Roma din hukukunda bu sefer tarikatlardaki bir müridin “dünya”ya yönelişini gösteren olarak kullanıldı (Berger, 2011: 194)

Sekülerizm, Batı Avrupa’da 13.ve 14. yüzyılda Nominalizm akımı ile güçlenmeye başlar. Nominalizm kavramların, konuşulan dillerin gerçek ya da nesnel anlamının bulunmadığını öne süren, felsefi bir anlayıştır. 15.ve 16. yüzyıllarda sekülerizm artık güçlü bir akım haline gelir. Birey öne çıkar. Güçlenen birey, otoriter Katolik Kilisesi’nin karşısına geçerek kiliseyi protesto etme cesaretini gösterir. Böylece sekülerizmin ilk savunucuları Protestanlar olur (Altındal, 1986: 29).

Sekülerizmin tarihsel serüveninde Martin Luther’in Katolik kilisesine karşı gelerek, kiliseyi protesto etmesine verilen isim olan Protestanlık, önemli bir başlangıçtır. Katolik kilisesinde bireyin yok oluşuna karşı, bireyin Tanrıyla arasındaki aracısız ilişkisine ve Tanrı tarafından özgürleştirilmesine dayanan Protestanlık hareketi, Ortaçağ toplumunda dinin bireyselleşmesine ve dünyevileşmeye atılmış tarihi bir adımdır.

Sekülerizm, 16. yüzyıla kadar kilise hukukunda, bir keşişin manastırdan ayrıldığında, bir manastır düzenine ait olmaktan dünya statüsüne geçişi anlamında kullanılır (Pollack, 2013; Lübbe, 2003: 25). 16. yüzyılda Alman ilahiyat profesörü Martin Luther öncülüğünde Protestan Reformasyonu ile ve bunu takip eden din savaşlarından sonra yapılan yasal düzenlemeyle kelime, kilisenin zenginliklerine ve toprak mülkiyetine devlet tarafından el konulması ve kamulaştırılması anlamında kullanılmıştır (Casanova, 2014: 21).

Ortaçağ’da Sekülerizm kelimesinin bireyin statüsünü belirten bir anlama sahip olması, sekülerizm kavramının Ortaçağ’da ve Katolik dünyasında bireysel birey-kilise ilişkisine yönelik olduğunu gösterir. Bu anlamda sekülerizm bir keşişin kilisenin statüsünü kaybederek, normal dünyevi insan statüsüne geçişi, kiliseden ve dolayısıyla dini sınıftan kopuşunu ifade eder. Martin Luther’in Reformasyon hareketinin sonucunda kilisenin mallarına devletin el koyması ve kamulaştırılması ise, mülkiyetin sekülerleşmesi anlamında kullanılmış olur. Böylece sekülerleşmenin Katolik dönemde bireyin kiliseden kopuşu anlamında bireysel, Protestanlık döneminde ise, kilise mülkiyetinin kilisenin elinden çıkması ve devletin olması anlamında kurumsal olarak kullanıldığı söylenebilir. Martin Luther döneminde sekülerleşme, kavramsal karşılığı olan “weltlich” sıfatıyla “dünyevi” anlamında kullanılır.

Martin Luther, “Von Weltlicher Oberkeit” başlıklı yazısında Almanca “Welt” (dünya) ismini “weltlich” (dünyevi/seküler) olarak sıfatlaştırmıştır. Kelime, o dönemlerde herkes tarafından bilinmekteydi ve seküler, maddi olan ile ruhani olanı ayırmak için kullanılmaktaydı (Luther & Calvin, 2016: 15-16).

19. yüzyılda terim, kilise mülkünün kamulaştırılmasını ve devlet mülküne dönüştürülmesini de ifade etmiştir (Pollack, 2013). Bu durum, sekularizasyon olarak tanımlanır. Kavram, ilk defa Din Savaşları’ndan hemen sonra arazi ve emlakın kilise otoritelerinin gözetiminden çıkarılmasını belirtmek amacıyla kullanıldı.

Netice itibarıyla sekülerizm, tarihi nihai amaca uygun kapalı bir dünya görüşü ve ideoloji iken, sekularizasyon tarihsel, evrimsel süreçte değerlerin ve dünya görüşünün sürekli olarak değişimidir (Çelik, 2017: 212). Ayrıca Sekülerizm, sadece Kilise’nin elinde tuttuğu alanlardan tahliye edilmesi değil, kuramsal

manada kamu hayatından, toplum, siyaset, sanat ve kültür alanlarından da kutsalın el çekirildiği anlamına gelir (Altıntaş, 2005: 51).

1960'lardan sonra özellikle Acquaviva, Berger, Luckmann, Martin ve Wilson'un çalışmalarıyla dikkatler "bireysel sekülerleşme" üzerine çekilir. Bu araştırmalar Avrupa'nın büyük ölçüde bireysel düzeyde sekülerleştiğini ortaya koyar. Dini otoritelerin artık her bir bireyin inanç, ibadet ve ahlak ilkeleri üzerindeki hâkimiyetlerini kaybetmesi, bireysel sekülerleşmenin temel göstergesi olmuştur (Çelik, 2017: 217).

Bireyin sekülerleşmesiyle devletin sekülerleşmesi ayrı süreçler olmakla birlikte, tarihsel serüvenlerinde, bir neden sonuç ilişkisi ve art süremlilik olarak gelişmişlerdir. Roma hukukunda Sekülerizm daha çok bir devlet hukukunu ifade eder. Oysa Ortaçağ kilisesine karşı Luther'in, Rönesans ve Hümanizm akımlarının bireyi yeniden dini otoriteye karşı öne çıkarmasıyla, sekülerleşen bireylerden, sekülerleşen toplum ve devlete doğru bir gidiş söz konusudur. Bireyin kilisenin hakimiyetine karşı öne çıkışı ve kendi kararlarını kendi özgür iradesiyle vermesi talebi, Aydınlanma döneminde Rene Descartes ve Immanuel Kant'ın felsefeleriyle zirveye çıkar. Luther döneminde bireyin ruhuna ve dini duygularına seslenen sekülerizm, aydınlanmayla birlikte bireyin aklına ve aklını kullanma yeteneğine seslenir ve bireyin aydınlanması üzerinden toplumun ve devletin yeniden inşası amaçlanır.

1.3. Seküler(izm) Kavramının Gelişmesiyle Bireysel Dünya Görüşünün Ortaya Çıkışı

Martin Luther (1483-1546), genç yaşında Augustin tarikatına katılmış, kilise ve üniversite hiyerarşisi içinde hızla ilerleyerek kilisede papaz, Wittenberg Üniversitesi'nde Kitâb-ı Mukaddes profesörü olmuştur. Luther, Katolik inancının tövbe, ibadetler ve bağışlanma öğretilerinden hiç hoşnut değildi. Kendisi Tanrı'yı razı etmek için elinden geleni yaptığına inandığı halde dinsel kurtuluşa erdiğinden emin olamamaktaydı. Romalılara Mektup 1:17'de sözü edilen "Aklanma yalnız imanla olur" ifadesiyle Luther reformasyon teolojisinin ilk işaretini keşfeder (Olgun, 2006: 21).

Katolik Kilisesi, seküler, yani dünyevi alana da bakmaktaydı. Dindar gibi görünen ama özünde tam tersi olan Katolik Kilisesi, kişilere baskı yaparak onları inanmaya zorlamayı ve günahları affetmeyi üstüne vazife edinmişti. Luther inancın, kişinin kendi bilinciyle ilgili konu olduğunu, herkesin neye inanacağına kendi iradesiyle karar vermesi gerektiğini savunmuştur. Çünkü Luther'in en önemli temel öğretilerinden biri inançtır. İnanç özgürdür, Tanrı'nın ruhun içinde yarattığı bir şeydir (Luther & Calvin, 2016: 97-98).

Hristiyanlıkta insana tanınmış olan hak, günümüzde anlaşıldığı şekliyle bireyin vicdanına ve bilincine emanet edilmiş sosyal bir hak değildi. Tamamen iman sorunuyla bağlantılı haktı (Altındal, 1986: 92). Luther, papaların, piskoposların Tanrı'nın Sözü'nü vaaz etmek yerine bunu yapmayı sadece yaşamla ve mal mülkle ilgilendiklerini ve seküler prensler haline geldiklerini, dünyevi alanı yönettikleri gibi manevi alanı da yönetmek istediklerini, Tanrı'nın onların zihinlerini saptırmış ve sağduyularını ellerinden almış olduklarını göremediklerini belirtir. Luther, yönetime ve itaate sınır getirme gerekliliğini yazdığı "Von Weltlicher Oberkeit" adlı yazısında Aziz Pavlus'un mektubundan örnekler verir: "Herkes hakkını verin: Vergi hakkı olana vergi, gümrük hakkı olana gümrük, saygı hakkı olana saygı, onur hakkı olana onur verin" (Romalılar 13:7).

Yönetimin hükmü inanç ve Tanrı'nın Sözü üzerinde değil, kötülük üzerinde geçerlidir. "İnsani kurum (yasalar) göğe ve ruha kadar uzanamaz, sadece dünyayla ve insanlar arası dış ilişkilerle sınırlı olup, insanların görebildiği, bilebildiği, yargılayabildiği, hükümde bulunabildiği, cezalandırabildiği ve aklayabildiği konularla ilgilenir" (Luther & Calvin, 2016: 99-101).

Görüldüğü üzere Luther'in, Hristiyan eşitliği ve Hristiyan özgürlüğü vizyonu, kilise düzeninin uyguladığı baskılarla, cezalarla, mahkemelerle ve sıradan kamusal yaptırımlarıyla bağdaşmamaktadır. Luther var olan kiliseyi yeniden düzenlemek için dinî hoşgörünün oluşturulmasını ve kiliselerin özel cemiyetler olarak yeniden yapılanmasını ister.

Bu yüzden de seküler ve ruhani iktidarın birbirinden ayrılmasının gerekli olduğunu savunur (Luther & Calvin, 2016: 14). Luther'e göre, Tanrı tarafından yönetilen iki hükümdarlık vardır: Yetkililer tarafından

yönetilen, kanun ve düzenin korunmasından sorumlu olan seküler hükümdarlık ve Tanrı'nın sözü tarafından yönetilen manevi hükümdarlık (Bußmann ve diğ., 2017).

Katolik Kilisesi “İnsana değil, Tanrı'ya itaat şarttır” sözü ile hareket eder ve İncil'e bağımlı kalmadan despotik bir tutum sergiler. İnsanları dünyevi alandan çekerek hak ve hakları sadece kendisi belirlemek, yönetimi tek yürütmek ister. Kilise'nin bu tutumu 1517'de Luther'i harekete geçirir. Luther'e göre, dünyevi alanda yaşayan insan, bir yanı sıra dinsel bir yanı sıra dünyevidir. İnsanın ruhu ile “Tanrı'ya kulluk etmek hakkı”, fiziksel bedeni ile de “Devlet'e yurttaş olmak hakkı” vardır. Bu yüzden seküler alanda insanın haklarını koruyan anayasa olmalıdır. Ancak böyle dinsel ile dünyevi olanın birlikteliği sağlanmış olabilir (Altındal, 1986: 12-13). Bunların üzerine Luther'in Katolik anlayışa yönelttiği itirazlar, Roma Kilisesi'nin yüzyıllardır elinde bulundurduğu imtiyazlı statüyü derinden sarsmıştır. İman, tövbe, dinde temel referanslar, kutsal kitap, endüljans, çeşitli eklesiastik (yargı sistemiyle ilgili) sorunlar ve benzeri konulardaki yaklaşımları Hristiyanlığın ana gövdesinin Katoliklik ve Protestanlık şeklinde ikiye ayrılmasıyla sonuçlanmıştır (Topsakal, 2010: 253).

16.yüzyılda Martin Luther (1483-1546), Roma Katolik Kilisesi'nin günahları bağışlaması, bunu mali bir kaynak haline getirmesi, Kutsal Kitap yorumu ve hüküm çıkarmayı kendi inhisarında tutması, ayin dilinin Latince olması gibi hususlara karşı çıkar (Altıntaş, 2005: 34). Luther, 1517 yılında kiliseye yönelik eleştirilerini içeren 95 maddelik bildirgeyi Wittenberg Kilisesi'nin kapısına asarak, Protestan reformasyonunu başlatır (Olgun, 2006: 23).

Protestan kelimesi başkaldıran, itiraz eden anlamına gelir (Altıntaş, 2005: 34). Papa X. Leo, 1520'de Luther'i aforoz eder (Kaya, 2020: 178). Luther'e destek askerî ve ekonomik yönden güçlü olan, aynı zamanda zeki ve bilge biri olarak kabul gören Saksonya prensi Frederick'ten gelir (Kaya, 2020: 180). 1555 yılına kadar Alman eyaletlerinde Katolik kiliselerinin yanı sıra Lutheran kiliseleri de yer almaya başlar. Böylece Luther' i destekleyen Lutheran prensler, kendi bölgelerinde Lutheran öğretilerine bağlı resmi bir dinsel organizasyon yapma hakkına kavuşmuş olurlar.

Luther'in ölümünden sonra İmparator ve yerel prensler tarafından 1555 yılında “Augsburg Din Barışığı” imzalanır. Anlaşma hükmündeki en önemli madde “Kimin toprağı, onun dini” anlamına gelen “cuis regio eius religio” maddesidir (Olgun: 2006, 48). İlk kez Avrupa'da kilise ile laik güçler arasında süren çatışmalar neticesinde din-devlet işlerinin ayrılması da bu kabulü desteklemiştir (Çelik, 2017: 214).

Augsburg din barışığı ile Protestanlık, Roma topraklarında kısmen tanınmış oldu. Barış anlaşması barışığı sağlayamadı ve Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) patlak verdi. Augsburg'daki Protestan kiliseleri kapatıldı ve bazıları da yıkıldı. Katolikler ve Protestanlar arasındaki eşitlik, Otuz Yıl Savaşları'nın sonuna kadar sağlanamadı.

2. Sekülerizm Kavramının Hukuki, Felsefi ve Sosyoloji Boyutu

2.1. Sekülerizm Kavramının Devlet Hukuku Olarak Ortaya Çıkışı

Din, ahlâk, görgü ve hukuk kuralları, toplumsal düzen kurallarıdır. Hukuk kuralları dışında olan kurallar toplumsal ilişkileri düzenlemede yetersiz kalır. Bunun nedeni, bu kuralların yaptırımını manevidir ve insanları kurallara devlet gücüyle uymaya zorlama imkânı yoktur. Bu durumda toplumsal ilişkileri düzenleyen ve yaptırımını maddi olan toplumsal düzen kurallarına ihtiyaç vardır; bu da hukuk kurallarıdır (Nal, 2010).

Ortaçağ'da Batı Avrupa'nın yasaları, Eski Yunan felsefesinin, Roma İmparatorluğunun ve Hristiyanlığın öğretilerinin bir karışımıdır. Platon ve Aristo'nun görüşleriyle Roma'nın hukuki ve siyasal sisteminden etkilenmiştir. Avrupa'da hem Papalık hem de monarşiler iktidarlarının kaynağını dinden alıyorlardı. Ortaçağ'da tartışma konusu olan otoritenin dinsel olup olmamasının siyasete uygunluğu değildi. Halkın itaatini sağlamanın yolu dinsel otoriteye sahip olmaktan geçiyordu. Siyasal iktidar, ancak dinsel iktidar aracılığıyla sağlanabilmekteydi (Tekin & Sipahi, 2014: 214).

Hristiyanlık ve temsilcisi olan kilise, insan hayatındaki her şeye egemen olmuş, bütün gerçekler sadece kilisenin koyduğu kurallar, kalıplar içinde aranmaya başlamıştır (Nal, 2010). Hristiyanlık eşitlikçi

öğretilere sahipti fakat kilise en başından itibaren eşitliksiz ve hiyerarşik bir yapı arz etmiştir. Dinsel törenleri yönetme yetkisine sahip kişiler rahip veya piskoposlardı. Papalık kurumunun temeli ise, Roma'da şehit olan havari Aziz Petrus'un kurduğu Roma Kilisesi'nin diğer kiliselerden üstün olduğu görüşüne dayanır. Roma İmparatorluğunda piskoposluklar, idari birimler paralelinde örgütlenmişlerdi. Roma Kilisesi'nin dinsel öğretilerin yorumlanmasındaki bu üstün konumu zamanla onun dünyevi işlerle ilgili kararların alınmasında da tek merci haline gelmesini sağladı. Kilise giderek dünyevileşti, zenginleşti ve güçlendi (Tekin & Sipahi, 2014: 198).

Tanrı'nın iktidarını (teokrasi) kendi tekelinde gören Kilise'nin bu tutumu, Luther öncülüğünde Protestan reformasyonu ile sekülerleşme olgusunu hazırladı. Luther'in, Hıristiyan eşitliği ve Hıristiyan özgürlüğü vizyonu, kilise düzeninin uyguladığı baskılarla, cezalarla, mahkemelerle ve sıradan kamusal yaptırımlarla bağdaşmamaktadır. Luther var olan kiliseyi yeniden düzenlemek için dini hoşgörünün oluşturulmasını ve kiliselerin özel cemiyetler olarak yeniden yapılanmasını ister. Bu yüzden de seküler (dünyevi alan, devlet) ve ruhani (din) iktidarın birbirinden ayrılmasının gerekli olduğunu savunur (Luther & Calvin, 2016: 14). Luther, okuduğu İncil'deki İsa'nın "O halde Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin!" (Matta, 22: 23-33; Markos, 12: 18-27; Luka, 20: 20-26) sözüyle harekete geçer; devlet ve dinin ayrı kurumlar olması için reform hareketini başlatır.

Din savaşları sonrasında imzalanan Westfalya Antlaşması'na (1648) ilk kez sekülerizm başlığıyla bir madde konuldu. Ulusal kiliselerin Roma'dan ayrılma hakkı tanındı. Bireylere ise hangi Hıristiyan inancına bağlanacaklarsa ona serbestçe bağlanabilme hakkı verildi. Avrupa'da ilk defa hoşgörü içinde yaşama ilkesi doğdu. (Altındal, 1986: 95). Bu anlaşma ile hukuk, dini hakikat sorunundan ayrıştırıldı. Dinsel hakikat sorunu, yerini topluluğun yaşanabilir bir düzenine bıraktı (Munsonius, 2019: 9).

Westfalen Barış Anlaşması 1648'de imzalanır. Westfalen Barışı'nda hukuk, dini hakikat sorunundan ayrıştırıldı. Dinsel hakikat sorunu, yerini topluluğun yaşayabilirliğini sağlayan bir düzene bıraktı. Kanunun geçerliliği artık dini temellere bağlı değildir (Munsonius, 2019: 9). Westfalya Anlaşması maddeleri içinde yer alan "sekülerleşme" terimi kilisenin kontrolünde olan arazilerin seküleştirilmesi, yani bu arazilerin kilise dışında olan siyasi idarecilerin egemenliğine geçmesi anlamında kullanılmıştır (Olgun, 2006: 235). Görüldüğü üzere din, artık özne olmaktan çıkmış, nesneleştirilmiştir. Çünkü tanımlanan bir şeye dolaylı olarak müdahale edilmiş olmaktadır (Altıntaş, 2005: 43).

Seküler(izm) kavramı, yasal bir terimdir. Herkes için eşit hakları içerir. Hukuki anlamda sekülerlik ilkesi şu anlama gelir: Herkes için eşit haklar. "Hiçbir kutsal kitap Temel Yasanın üzerinde duramaz." Herkes, ister yabancı ister yerli, ilhamlarını, fikirlerini, ideolojilerini, dünya görüşlerini, ahlaki değerlerini, dinlerini, felsefelerini istedikleri gibi dile getirebilir. Herkes için eşitlik söz konusudur. Bu bağlamda sekülerizm, tüm insanların bir arada yaşaması için bir fikirdir; dinsizlik demek değildir. Ayrıca "Dini özgürlük ancak seküler bir devlette var olabilir" (Siebert, 2019). Seküler devlet, seküler olanı, yani dünyayı ve insanları düşünür; metafizik ile veya aşkın olanla ilgilenmez, topraklarında yaşayan her insanı dininde özgür bırakır. Seküler devlette dini argümanlar bir rol oynamaz. Herhangi bir dine inanmamak veya dini bir cemaate ait olmamak artık doğal görülür. Yaşanılan çağın zamanı da Seküler Çağ'dır (Diakonie Konkret, 2017: 22).

Görüldüğü üzere yönetim, (yasama, yürütme, yargı) dünyevi/seküler bir olgudur; sekülerizmin mekânı şehirlerdir. Adalet, eşitlik, seçim, ehliyet, şura, biat, dini çoğulculuk vb. gibi ilkeler hayatın bütün alanlarında mutlu bir yaşamın ana parametreleridir (Altıntaş, 2005: 45-46). Bu bağlamda tüm anayasalar seküler kimliktedirler. Çünkü bunlar Tanrı yapımı değil, kul-insan yapımı metinlerdir. Anayasaların kaynağı kenttir. Anayasalar seküler olan kentlerin, seküler nitelikteki belgeleridir (Altındal, 1986: 12).

2.2. Sekülerizm Kavramının Felsefi Boyutu

Sekülerizm kavramı, kuşkusuz her zaman, son zamanlarda kullanıldığı anlamda kullanılmamıştır. "Sekülerizasyon" ve hatta onun türevi olan "sekülerizm" kavramı, yerine göre müspet yerine göre de menfi değerli çağrışımlarla oldukça yüklü ideolojik bir kavram olarak kullanılmıştır (Berger: 2011, 194-195).

Dünyevileşme, bir zihniyet değişimidir. İnsanın varlığa ve hayata bakış tarzı ile ilgilidir (Altıntaş, 2005: 45).

Reform ile Protestanlığın doğuşu bireyciliği de ön plana çıkarmıştır. Bireysel özgürlük ve sorumluluk tartışılmaya başlanırken bu kavramlar gelişmekte olan ticaret sistemine de destek vermiştir. Feodalizm ve kilise yıkılırken güçlü devlet fikri ön plana çıkmıştır. Rönesans, İtalya’da Eski Yunan’a dönüş olarak ortaya çıkarken, Reform, özellikle Almanya merkezli Kuzey Avrupa’da, başlangıçta Hristiyanlığın özüne dönüş olarak ortaya çıkacak ancak dinin dünyevileştirilmesine yani sekülerizme dönüşecektir (Berger, 2017: 154).

17. yüzyıldan itibaren Avrupa, yerleşmiş her yargının, her toplumsal değer, hatta Kutsal Kitap’ın serbestçe eleştirildiği bir döneme girdi. “Aydınlanma Çağı” adı verilen bu çağın önde gelenleri artık piskoposlar ve keşişler değil, bilginler ve filozoflardı. İnsan ruhunun, kendi dışından gelen etkilerden arınarak bilinçle ve salt kendi düşünce gücüyle geçmişte yaşananları eleştiriye tabi tutulması ve onları yeniden düzenlemesi çabası olarak tanımlanan “aydınlanma”nın en yüksek değeri, hatta tanrısı, “akıl” idi. Nitekim bu sürecin sonunda Fransa’da patlayan devrimin Katolikliği kaldırarak ikame etmek istediği din de “akıl dini” (*la culte de Raison*) oldu (Altıntaş, 2005, 52).

Aydınlanma Çağı, Avrupa tarihine özgü, 18. yüzyılda belirginleşen entelektüel hareketin ismidir. Kilise’nin öğretilerine karşı aklın yüceltilmesi, bireyin kendi potansiyelini gerçekleştirmesine engel olduğu düşünülen tüm dogmalara, irrasyonel düşüncelere, inanç sistemlerine karşı, Avrupalı bilim insanları ve düşünürlerin sistematik olarak yürüttükleri süreçtir (Ertit, 2019: 119).

2.3. Sekülerizm Kavramının Sosyolojik Boyutu

Sosyolojinin bugün en fazla ilgi çeken konularından biri şüphesiz “din ve modern dünya” ilişkisidir. Yıllardır tartışılan bu ilişki üzerine ortaya konan en baskın teori ise “sekülerleşme tezi”dir. “Ne kadar modernleşme, o kadar sekülerleşme” diye özetlenebilecek bu tezi Batılı sosyal bilimciler, ideolojik bir bakış açısıyla gerçekleştirmişlerdi (Köse, 2014: 7). Bilim, teknoloji ve kitle iletişim alanlarında meydana gelen önü alınamaz hızlı gelişmeler, bürokratik yapıların hızlı şekilde büyümesi, siyasi yapılarda görülen eşitlikçi demokrasilerin ortaya çıkışı gibi köklü değişimler sonuçta modernleşme ve sekülerleşme süreçlerini doğurmuştur (Bayer, 2010: 151).

Avrupa’nın modernleşmesine neden olan büyük değişimler sırasıyla 15. yüzyılın Rönesans’ı, 16. yüzyılın Protestan Reformu, 16. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıkan mutlak monarşiler, 17. yüzyılın Bilimsel Devrimi, 18. yüzyılın Aydınlanma Çağı, 18. ve 19. yüzyılların Sanayi Devrimi ile endüstriyel kapitalizmi ve yine 19. yüzyılın kentleşmesidir. Bu büyük değişime modernleşme denmektedir (Ertit, 2019: 118-119). Sanayileşme, şehirleşme, büyük çaplı göç dalgaları, kitle iletişim araçlarında görülen çok hızlı ilerlemeler bütün dünyada köklü değişimlere yol açmıştır (Bayer, 2010: 167-168). Sanayileşme ve kentleşme sürecinde artan sosyal farklılaşmalar ile buna bağlı sosyal kurumların yeniden organizasyonu sayesinde, insanda kendi kendine yeterlilik duygusu gelişti. Modern hayat, insanlığı büyüsel, dinsel düşünce ve inançlardan uzak kıldığı bir döneme hazırladı. Bu bakımdan zihinsel dönüşüm olarak sekülerleşme ile rasyonalizasyon arasında özel bir bağ kuruldu. Dünyanın anlamlandırıcı geleneksel hakikat tasavvurlarının yerine, bilimsel kabullerin geçmesi sekülerleşme kavramıyla açıklandı (Çelik, 2017: 215)

3. Sekülerizm Teriminde Kavram Kargaşası

Sekülerizm Kuramlarının Sekülerizm Kavramına farklı açılardan yaklaşması bir kavram kargaşasının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sekülerizm’e, yukarıda açıkladığımız biçimleriyle, hukuksal (devlet), bireysel (edebiyat, din), sosyolojik ve felsefi açılardan yaklaşılması, terimle ilgili bir belirsizliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sekülerizm’in genelde bilinen şekliyle bir devlet ve hukuk terimi olarak, adeta “laiklik” yerine kullanılması, birey ve toplumun gelişim çizgisi, bireyin felsefi düşünme biçimi olduğu şeklindeki araştırmaların göz ardı edilmesine neden olmuştur. Oysa Martin Luther ve Immanuel

Kant'ın felsefelerinde Seküler düşünce, bireyin kendi duygularını ve aklını kullanarak, dünyevi olanla, uhrevi olanı ayırıştırarak bir düşünme yetisine ulaşma amacını güder.

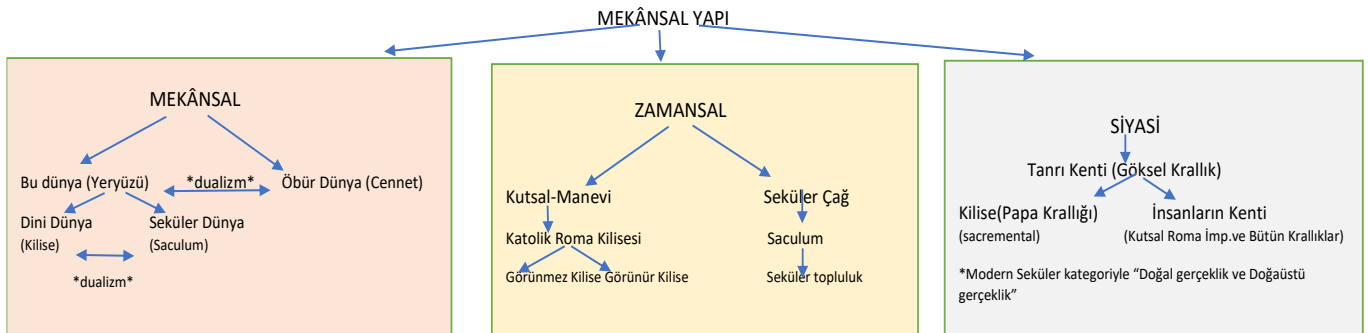
Tarihsel bir olgu olarak sekülerleşme, çoğu zaman kuramsal zorlamaların da etkisiyle Batı kültüründe dinsel, ekonomik ve sosyopolitik temeller içinde açıklanmaya çalışılmış ve kavramlaştırılmıştır (Çelik, 2017: 222). Sekülerlik sadece epistemolojik ve sosyolojik bir kavram olmanın ötesinde özünde ontolojik, kozmolojik ve teolojik unsurlar da içermektedir (Kirman, 2008: 285). Görüldüğü gibi "Seküler" kavramın kendisi çok boyutludur ve de tarih boyunca biriktirdiği geniş anlam çeşitliliği ile doludur. Kavramın bu çeşitliliği ve çelişkileri ampirik bilimsel inceleme yöntemleri açısından kavramı pratik olarak kullanışsız yapmaktadır (Casonova, 2014: 20).

Özellikle ikinci dünya savaşından sonra "Alman teoloji ve felsefesinde" sekülerleşme kavramının kullanımı farklılaşmıştır: Sekülerleşme Amerika'da "sosyolojik" bir bakışla ele alınırken, Almanya'da "teolojik" bakışla ele alınmıştır (Lübbe, 2003: 61-62). Bu yüzden Batı dünyası içinde de birbirinden çok farklı ve çatışmalı sekülerlik deneyimleri bulunur. Üstelik Batı içinde sekülerleşmenin algılanışı, yorumlanması ve pratiğe aktarılması dini, tarihsel farklılıklarla çeşitlendiği gibi, onun teorik izahları da sürekli değişkenlik göstermektedir. Ayrıca tarihsel ve kültürel arka planındaki özgüllük nedeniyle sekülerleşmenin başka kültürlerle ve toplumlara tercümesi bir kavram ve zihin karmaşasına da yol açmaktadır (Çelik, 2017: 210).

Jose Casonova Sekülerleşme ile ilgili kavram kargaşasını açıklarken, Saeculum kavramının tarihte üç emsal kelimeyle (secolo, siglo, siecle) birlikte kullanıldığını ve bu üç kelimenin sekülerleşme sürecinde iç içe geçtiğini savunur. Kavramın Kilise Hukuku'ndan (Canon Law) gelen bir kanuni anlamı vardır. Bu durum, "Dine bağlı" bir kişinin manastırı terk ederek "dünya"ya dönmesi, yani "seküler" bir kişi haline gelmesi ve Protestan Reformasyonu ve bunu takip eden din savaşlarından sonra kilisenin devredilemez zenginliklerine, toprak mülkiyetine ve manastırlara devlet tarafından el konulması ve kamulaştırılması anlamında kullanılması durumudur (Casonova, 1994: 20-21).

Yine Casonova'ya göre kavramın mekânsal yapısı da tartışmalıdır: kavram mekânsal olarak 3 farklı dünyaya ayrılmıştır: Mekânsal olarak "öbür dünya" (cennet) ve "bu dünya" (yeryüzü) vardı. Ancak "bu dünya" kendi içinde dini dünya (kilise) ve seküler dünya (saeculum) olarak iki ayrılmıştı. Zamansal olarak da aynı üçlü ayrımı, bu sefer Tanrı'nın ebedi çağı ile kilisenin takviminin temsil ettiği kutsal-manevi zamanı ve seküler çağ (saeculum) olarak ikiye ayrılan zamansal-tarihsel çağı görebiliriz. Kilise açısından bu üçlü ayrım, eskatolojik "Görünmez Kilise" (the Communio Sanctorum), "Görünür Kilise (Bir, Kutsal, Evrensel, Havari olarak Roma kilisesi) ve seküler topluluklar ayrımının ifadesidir. Siyasi olarak ise, aşkın Tanrı Kenti (Göksel Krallık), bunun yeryüzündeki diyânî (sacramental) temsilcisi olan Kilise (Papa Krallığı) ve gerçek anlamıyla İnsanların Kenti (Kutsal Roma İmparatorluğu ve bütün Hristiyan krallıklar) (Casonova, 1994: 22).

Tablo 1. Casonova'nın Kavram Kargaşası

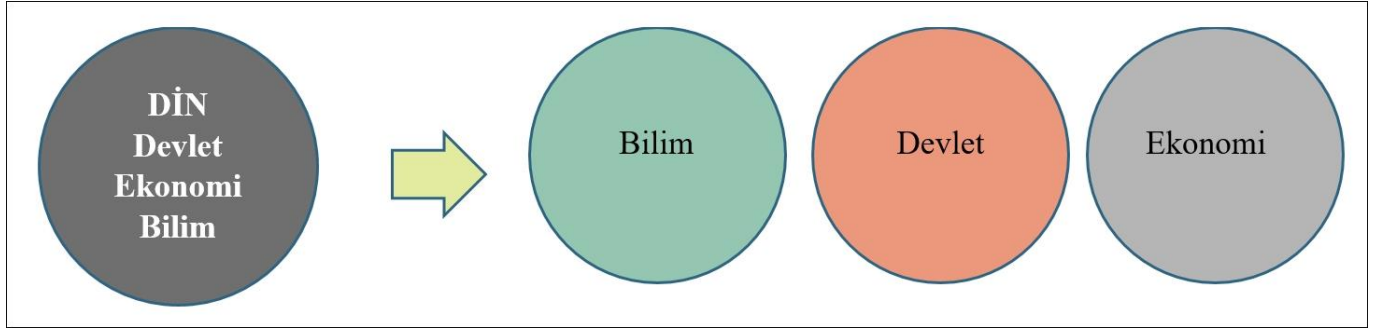

Mekânsal yapıdaki sıkıntı, bir tarafta "bu dünya" ve "öteki dünya" düalizmi varken diğer tarafta da "bu dünya" ve "seküler" alan düalizminin olmasıdır. Ayrıca bu iki düalizm eş zamanlı olarak iki dünyaya aittir. Bu durum da çatışmalara sebep olmaktadır (Casonova, 1994: 23).

Casanova'ya göre Sekülerleşme kuramının özü şudur: merkezde olan din, seküler alan olan devlet, ekonomi ve bilimden ayrıldı, bağımsızlaştı. Dinî kuramlar ve normların farklılaşması, ayrışması dine ne olacağını düşündürdü. Bu durum iki alt tez oluşturdu: dinî inanç ve ibadetlerin zayıflayacağı ve sekülerleşmenin peşi sıra modern dünyada dinin hususileşeceği. Casanova, ancak bu iki tezin analitik olarak ayrılması ile modern tarihsel gerçekliğin karmaşıklığının tam olarak altını çizer (Casanova,1994: 23).

Sekülerleşme kuramının özü, merkezde “din” ve sekülerleşme sürecinde dinden bağımsızlaşan devlet, ekonomi ve bilimin bulunmasıdır.

Tablo 2. Casanova'nın Sekülerleşme Kuramının Özü

3.1. Sekülerizm ve Laiklik Kavramları

Sekülerizm ve Laiklik kavramları sıkça birbiriyle eşdeğer olarak kullanılmaktadır. Oysa kelime kökenleri ve tarihsel serüvenlerine bakıldığında, birbiriyle eşdeğer olmadıkları gözlemlenir.

Yunanca “halktan biri” anlamına gelen laikós ve Latince “din işleri ile ilgisi olmayan” kişi anlamındaki laicus kelimelerinden türeyen, dilimize ise Fransızca laïcité kelimesinden geçen laiklik, geniş anlamı ile din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması, devletin kontrolünde olan eğitim, sağlık, güvenlik, hukuk, ekonomi gibi alanlarda herhangi bir doğüstü öğretinin (dinî grubun, mezhebin, tarikatın vb.) söz sahibi olmaması, devletin dış ve iç politika için alınan kararlarda belli bir inanç grubunun çıkarlarını gözetmemesi, hiç kimsenin bağlı olduğu doğüstü inançtan dolayı devlet kadrolarından uzaklaştırılmaması ya da bürokraside yükseltilmemesi, yani kısacası devletin tüm inanç gruplarına eşit mesafede olması demektir (Ertit, 2019: 79).

Laik kavramı ağırlıklı olarak 1790'lardan sonra Fransa'da başlamış ve özellikle Katolik ve Fransızca konuşulan ülkelerde ve topluluklarda etkili olmuştur; fakat Laisizm sekülerizmden ayrıdır ve başlı başına bir akımdır. Yüzeysel bakıldıklarında aralarında benzerlikler olduğu hatta aynı oldukları varsayılabilir. Ancak, laisizmin ve sekülerizmin sınıfsal niteliklerine bakıldığında ayrıdır (Altındal, 1986: 33-34). Sekülerliğin yapısal bir dönüşüm projesi olarak siyasi strateji haline gelmesi ideolojik içerikli 'sekülerizm' kavramıyla ifade edilmiştir. Bu anlamda sekülerizm ile laiklik kavramları arasında bir yakınlık olup, laiklik yapısal ve siyasal dönüşümlere, sekülerleşme ise sosyokültürel alanda dine atfin ve dindarlığın zayıflamasına işaret eder (Çelik, 2017: 211); fakat Sekülerizm ve laiklik arasındaki yüzeysel benzerlikler aralarındaki esas farkı ortadan kaldırmaz (Altındal, 1986: 35). Seküler kavramı bireylerin inançlarına, din-dünya ayırımına atıfta bulunarak dinin alternatifi olduğu iddiasındadır. Laiklik devletin yönetsel niteliğini, örgütlenme biçimini yani dinsel ve siyasal alan ayırımını ifade eder. Laikliğin amacı, bireyi, siyaseti ve devleti özgürleştirmektir. Yoksa bireyleri dinsizleştirmek değildir. Laiklik siyasal ve toplumsal alanı, sekülerlik ise bireysel alanı konu edindiğinden bu iki kavramın eş anlamlı olarak kullanılmasının hatalı olacağını söylemek mümkündür (Özden, 2016: 78-79). Laiklik siyasal bir kavramdır ve devletin din ile ilişkisine dairdir. Sekülerleşme ise sosyolojik bir kavramdır ve toplumun doğüstü alanla ilişkisine dairdir (Ertit, 2019: 79).

Laiklik sadece din ve devlet ayrımı değildir. Laiklik'in özelliklerini şöyle sıralayabiliriz: Laiklik, cumhuriyetçilik anlayışıyla bağlantılıdır, radikaldir, devrimcidir. Demokratizmin değil devletçiliğin

üstünlüğü ilkesinin savunucusudur. Laiklik, asker-sivil-aydın kesimlerin elitizmini savunur. Devlete bunların katılımını destekler. Laiklik hanedana karşıdır. Eşitçilik ilkesini savunur.

Laiklik, din yerine eğitimi, monarşi yerine de merkezi devleti en yüce değerler olarak savunur. Kilisenin (Vatikan) hiyerarşik-bürokratik yapısına karşı parlamentarizmi savunur, Tanrı konusunda toplum içinde tarafsız kalır (Altındal, 1986: 34). Seküler kavramı insanların inançlarına, dinlerine atıfta bulunurken laikliğin böyle bir hedefi yoktur. Sekülerlik kendini dinin alternatifi olarak tanımlarken laiklik kendini dinle tanımlamaz. Sekülerlik din ve dünya ayrımını, laiklik ise dini ve siyasi alan ayrımını ifade eder (Özden, 2016: 75-76). Genel hatlarıyla sekülerizmin ve laikliğin savundukları dünya görüşleri liberalizm ve radikalizmdir.

Sekülerizm, liberal akımlar aracılığıyla hedeflerine varmayı öngörürken laisizm radikal dönüşümler ve reformları önerir. Sekülerizm toplumsal yaşamda fair (adil, adaletli) kavramını vurgularken laisizm bütünüyle equality (eşitlik) kavramını yerleştirmeye çalışır. Sekülerizm siyasal ilişkilerde diyalog ve uzlaşma yollarını sonuna kadar savunurken, laisizm, antagonism (dediğim dedikçi tavır) görüşünde ısrar eder. Sekülerizm, tarihi bireylerin yarattığı görüşünü savunurken laisizm, tarihi pozitivistçe yorumlar; "Tarihi insanlar değil, insanların da çeşitli roller üstlenmiş oldukları olaylar yaratmıştır" görüşündedir (Altındal, 1986: 34-35).

'Laiklik' biraz da özel yöntemlerle siyasal boyutta din ve devlet ilişkilerinin ayrımını ifade ederken, 'sekülerlik' daha çok kültürel alanda dine yapılan referansların ve bağlılıkların azalması olarak anlaşılır. Terminolojik anlamda "devletin laikliğinden, toplumun ise sekülerliğinden" söz etmek mümkündür (Çelik, 2017: 210-211). Kısacası sekülerleşme kavramı, Doğaüstü alanın "toplumsal" prestijinin ve gücünün azalması anlamına gelir; laiklik, doğaüstü alan ile "devlet" arasındaki ilişkiye dair siyasi bir ilke ve projedir; yani, sekülerleşme birey ve toplumla, laiklik ise devlet ile ilgili kavramlardır (Ertit, 2019: 81).

Sonuç

Bizans İmparatoru I. Konstantin döneminde ortaya çıkan sekülerizm kavramına dönem dönem farklı anlamlar yüklenmiştir. Nominalizm akımıyla güç kazanan sekülerizm, ilk olarak Protestanlar tarafından savunulmuştur. Protestanlığın kurucusu Martin Luther, Katolik Kilisesi'nin yozlaşmasının karşısında durarak seküler ve ruhani iktidarın ayrılmasının gerekliliğini savunmuştur. Sekülerizm, 16. yüzyıldan önce manastırdan ayrılan bir keşişin dünya statüsüne geçişini ifade ederken, 1648'de imzalanan Westfalya Anlaşması'nın bir maddesinde kiliseye ait arazilerin kilise dışındaki idarecilerin egemenliği altına geçmesi anlamında kullanılmış, 19. yüzyıla gelindiğinde kilise mülklerinin devlet tarafından kamulaştırılmasını tanımlamıştır. Zaman içinde sekülerizm kavramının hukuki, felsefi ve sosyal boyutları ortaya çıkmıştır.

Hukuki anlamda sekülerizm ilkesi "Herkes için eşit haklar!" anlamına gelir. Felsefi açıdan sekülerizm, devletlerin inanç değil bilimsel temellere dayandığı düzendir. Sosyolojik olarak toplumun ve bireylerin inançlarla olan bağlarını koparmasıdır.

Somut bir tanımı bulunmayan ve günümüzde sıkça, din işlerinin devlet işlerinden ayrılması anlamına gelen laiklikle karıştırılan sekülerizm kavramının en yakın karşılığı "dünyevileşme"dir. Sekülerizm sadece siyasi açıdan değil, toplumsal ve bireysel olarak da her türlü doğaüstünden soyutlanmayı ifade eder. Laikliğin amacı ise bireyleri dinsizleştirmek değildir. Laiklik siyasi, sekülerizm sosyolojik bir kavramdır. Bu iki kavramın sahip oldukları anlamlar birbirinden farklıdır.

Kaynakça

- Altındal, A. (1994). *Laiklik Enigma'ya Dönüşen Paradigma*. İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Altıntaş, R. (2005). *Din ve Sekülerleşme*. İstanbul, Pınar Yayınları.
- Bayer, A. (2010). Sekülerleşme Din İlişkisi: Kuramsal Bir Yaklaşım. *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 149-190.
- Berger, P. L. (2011). *Kutsal Şemsiye: Dinin Sosyolojik Teorisinin Ana Unsurları* (A. Coşkun, Çev.). İstanbul, Rağbet Yayınları.

- Casanova, J. (2014). *Modern Dünyada Kamusal Dinler*. Sakarya, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları
- Çelik, C. (2017). Sekülerleşmenin Kuramsal Sosyolojik Serüveni. *Journal of Islamic Research*, 28 (3), 209-223.
- Ertit, V. (2019). *Sekülerleşme Teorisi*. Ankara, Liberte Yayınları.
- Kaya, M. (2020). *Protestan Reformunun Almanya'da Ortaya Çıkış Süreci*. *Anasay*, 11, 171-188.
- Kirman, M. A. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sekülerleşme ve Dinin Geleceği. *ICANAS 38, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, 10-15 Eylül 2007* içinde (ss. 279-295). Ankara, Din.
- Köse, A. (2014). *Kutsalın Dönüşü 21. Yüzyılda Dinin Geleceği*. İstanbul, Timaş Yayınları.
- Luther M. & Calvin J. (2016). *Seküler Otorite Sivil Yönetim*. (İ. H. Yılmaz, Çev.). İstanbul, Pinhan Yayınları.
- Lübbe, H. (2003). *Säkularisierung*. München, Verlag Karl Alber.
- Martin, U., Meisel, H. & Bußmann, U. (2017). *Luther und so...mal kurz erklärt*. 18 Ekim 2021 tarihinde https://www.ev-jugend-westfalen.de/fileadmin/inhalte/news/2017/01_2017/Luther_Booklet_zweite_Auflage.pdf adresinden erişildi.
- Munsonius, H. (2019). *Vom Religionskonflikt zur Friedensordnung: Der Westfälische Frieden von 1648*. Göttingen, GOEDEC, Dokumenten und Publikationsserver der Georg-August-Universität.
- Nal, S. (2010). *Hukukun Temel kavramları*. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Ders Notu.
- Olgun, H. (2006). *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu*. *Protestanlık*. İstanbul, İz Yayıncılık.
- Oxford Classical Dictionary (Kasım 2021). Saeculum. 03 Kasım 2021 tarihinde <https://oxfordre.com/classics/view/10.1093/acrefore/9780199381135.001.0001/acrefore-9780199381135-e-8233> adresinden erişildi.
- Özden, M. (2016). Sekülerliğin Tarihi Serüveni. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 1 (2), 59-80
- Pollack, D. (2013). *Docupedia-Zeitgeschichte*. 16 Ekim 2021 tarihinde <https://docupedia.de/zg/Säkularisierungstheorie> adresinden erişildi.
- Schneider, G. & Toyka-Seid, C. (2021). *Das junge Politik-Lexikon*. Bundeszentrale für politische Bildung.
- Siebert, D. (2019). *Was ist säkular? Was heißt Säkularität? Was heißt Säkularisierung?* 20 Eylül 2021 tarihinde <https://www.gruene-hessen.de/partei/files/2019/10/Was-ist-säkular-Säkularitaet-Säkularisierung-Diana-Siebert-2019-05.pdf> adresinden erişildi.
- Tekin, S. & Sipahi, E. B. (2014). Kent, Yönetim, Din, Siyaset ve Düşünce Bağlamında Orta Çağ Avrupasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014 (XVII), 189-219.
- Topsakal İ. (2010). *Dinler tarihi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notu.
- Türk Dili ve Edebiyatı (Ekim 2021). Seküler-Sekülerizm. 13 Ekim 2021 tarihinde <https://www.turkedebiyati.org/sekuler> adresinden erişildi.
- Wikipedia (Ekim 2021). Säkularisierung. 25 Ekim 2021 tarihinde <https://de.wikipedia.org/wiki/Säkularisierung> adresinden erişildi.